

Bildande av naturreservatet Norra Mora Vildmark, Mora kommun

Beslut

Länsstyrelsen i Dalarnas län beslutar med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken att förklara det område som avgränsats på bifogad karta, bilaga 2, som naturreservat. Området omfattar 14 928 ha och består av ett våtmarksrikt, glest skogbevuxet höjdlägesområde med utpräglad vildmarkskaraktär. Reservatet har den avgränsning som framgår av bifogad karta och med de gränser som slutligen utmärks i fält.

Länsstyrelsen fastställer samtidigt skötselplanen, enligt bilaga 5, med stöd av 3 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken. Naturvårdsförvaltare ska vara Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Uppgifter om naturreservatet

Namn	Norra Mora Vildmark
Kommun	Mora
Län	Dalarna
Natura 2000-beteckning	-
Församling/socken	Mora och Våmhus
Naturgeografisk region	32a
Fastigheter	Ett flertal
Areal	Total areal: 14 928 ha Landareal: 14 862 ha Produktiv skogsmark: Ca 1 960 ha*

* Arealen ps är beräknad med hjälp av satellitbilsdata klassad inom projektet wrese-x och redovisad i Länsstyrelsen Dalarnas Strategi för formellt skydd av skog.

Syfte med naturreservatet

Tillgodose behov av områden för friluftslivet

Naturreservatets huvudsyfte är att, i den mån höga biologiska värden inte påverkas negativt, underlätta möjligheterna till friluftsliv och naturupplevelser i ett storslaget, av människa föga påverkat vildmarksområde.

Bevara biologisk mångfald

Syftet med naturreservatet är även att bevara den naturskogsartade skogen, de orörda våtmarkerna och de storslagna fjällhedarna (vardarna) inklusive områdets särpräglade växt- och djurliv i naturlig utveckling utan att möjligheterna till naturvårdande skogsbruksåtgärder och eventuell naturvårdsbränning inskränks

Syftet ska nås genom att

Föreskrifter för området

- Området undantas från skogsbruk och annan verksamhet som inverkar negativt på områdets vildmarksprägel eller kan äventyra de livsmiljöer samt växt och djursamhällen som är knutna till naturskogen.

Skötsel i enlighet med skötselplan

- Skötselåtgärder i yngre bestånd inriktade på att gynna uppkomsten av naturliga successioner. Naturvårdsbränning eller anpassad släckning av spontana bränder i brandpräglade bestånd.
- Iordningställande och underhåll av leder och information om områdets värden.

Skäl för beslut

Prioriterade bevarandevärden

Biologiska värden

Skogen i Norra Mora Vildmarks naturreservat är till stor del av hög ålder med ringa och försvinnande spår av skogsbruk. Merparten utgörs av gles tallskog med inslag av mycket gamla trädindivider. Längs bäckdråg växer hänglavrik, naturskogsartad granskog med höga biologiska värden. Bl.a. påträffas lavarna rödbrun blekspik, brunpudrad nållav och violettgrå tagellav samt vedsvamparna, rosenticka, gränsticka och rynkskinn i gammelskogen.

Våtmarkerna är helt orörda och utgörs av storslagna sluttningsmyrar. På myrtallar växer varglaven rikligt och på ett par platser har den sällsynta grenlaven påträffats i myrkanter.

Djurlivet omfattar nordligt förekommande arter med goda stammar av hönsfågel, vadarfåglar samt vissa ugglor och rovfåglar. Björn och utter förekommer.

Huvuddelen av området har bibehållit en stor del av den naturliga skogens artsammansättning och ekologiska funktion. Området är variationsrikt både vad gäller trädens trädslagsblandning, åldersfördelning och dimensioner. Det finns ställvis mycket död ved i olika dimensioner och nedbrytningsstadier. Sammantaget ger detta goda förutsättningar för stor artrikedom både bland växter och djur. Skyddet av skogen i Norra Mora Vildmarks naturreservat är därför ett led i bevarandet av biologisk mångfald.

Kulturhistoriska värden

Området har under självhushållningsepoken nyttjats på sedvanligt vis med fäboddrift och myrslåtter och spår av detta finns här och var. Området utgör dessutom ett gränsland mellan finnbosättningar i norr och fäbodland i

söder. Tidig dimensionsavverkning samt ytterligare skogsbruk har lämnat spår i form av huggarkojor.

Friluftsliv

Norra Mora Vildmark har ett stort värde för det rörliga friluftslivet. Främst uppskattas området idag för den goda jakten i orörd natur, men området öppnar tillsammans med anslutande reservat mycket stora möjligheter för friluftsliv och turism kopplat till vildmarksupplevelser. Området är dock för närvarande inte särskilt välkänt utanför markägarkretsen och besökaren är hänvisad till att själv söka sig fram.

Miljömål

Naturreservatet utgör ett led i arbetet med att uppnå de av riksdagen antagna miljömålen Levande skogar, Storslagen fjällmiljö och Myllrande våtmarker

Motiv för bildande av naturreservat

Skyddsform

Det främsta hotet mot bevarandevärdena är skogsbruk. Områdets storlek och förhållandena i övrigt gör att bildande av naturreservat är den lämpligaste skyddsformen för att långsiktigt bevara värdena.

Avvägning mellan allmänna och enskilda intressen

Det är ett angeläget allmänt intresse att Norra Mora Vildmarks mosaik av orörd myr och naturskog bevaras. Med hänsyn till områdets värden kommer pågående markanvändning att avsevärt försvåras. Områdets naturvärden och naturreservatets syften är sådana att de kräver ett omfattande och långsiktigt skydd för att bevaras och utvecklas. Detta skyddsbehov kan bäst tillgodoses genom bildande av naturreservat.

Föreskrifterna är anpassade till naturreservatets syften och värden. De är främst avsedda att begränsa skador på mark samt växt- och djurliv. Vid en avvägning mellan enskilda och allmänna intressen i enlighet med 7 kap 25 § miljöbalken finner Länsstyrelsen att föreskrifterna inte går längre än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Beslutet är förenligt med hushållningsbestämmelserna för mark och vattenområden enligt 3 kap miljöbalken.

Beslutet följer de riktlinjer som gäller för Länsstyrelsens prioritering av områdesskydd.

Planeringsbakgrund

Riksintresse/Myrskyddsplan

Lövvasselkölen är utpekad som riksintresse för naturvården samt ingår i den nationella Myrskyddsplanen. Delar av området berörs även av riksintresse för friluftsliv, Rotälven-Anjosvarden.

Våtmarksinventering

Områdets myrar ingår i länets våtmarksinventering och är högt eller mycket högt värderade i denna.

Nyckelbiotoper och naturvärdesområden

Flera områden är utpekade som nyckelbiotoper och i norr finns ett mycket stort område utpekad som naturvärdesobjekt.

Kommunal översiktsplan

Området redovisas i den kommunala översiktsplanen som "Skogsmark med höga natur- och friluftslivsvärden", nr. "Snf 1 Ovansiljans Vildmarksområde". För detta område ges särskilda rekommendationer beträffande skogsbruk och anläggningar.

Reservatsföreskrifter

För att säkerställa syftet med reservatet förordnar Länsstyrelsen att nedan angivna föreskrifter skall gälla. Föreskrifterna gäller utöver vad som gäller enligt lag eller annan författning.

Föreskrifterna ska inte utgöra hinder för de åtgärder som behövs för att nå syftet med reservatet och som anges i skötselplanen. Detsamma gäller för uppföljning av kvalitetsmål som avser arter.

A Föreskrifter enligt 7 kap 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden.

Det är förbjudet att inom reservatet:

1. anordna upplag, spränga, gräva, schakta, dika, dämna eller på något sätt skada mark eller vatten,
2. avverka och utföra skogsvårdande åtgärd samt att upparbeta och ta bort dött träd eller vindfälle,
3. framföra motordrivet fordon i terrängen med undantag för snöskoter på markerade leder då marken är väl snötäckt,
4. uppföra ny byggnad,
5. anlägga mark- eller luftledning, radiomast eller annan anläggning.

Utan Länsstyrelsens tillstånd är det förbjudet att:

6. sprida kalk i vatten eller på land.

Undantag

Föreskrift A1 skall ej utgöra hinder för att anlägga och nyttja smärre sidotag för att utvinna fyllnadsmaterial till vägunderhåll. Föreskriften utgör ej heller hinder för att under mark anlägga kraftledning längs på bilaga 3 markerad befintlig väg och vidare från sådan väg fram till befintlig högspänningsledning. Ledningen skall utmed vägen anläggas inom vägområdet eller inom område i anslutning till sådant vägområde. Föreskriften utgör vidare ej hinder för att anlägga erforderlig transformator, betjänande ovan angiven ledning, i anslutning till befintlig högspänningsledning.

Föreskrift A2 gäller ej inom en radie om 100 meter från på bilaga 3 markerade byggnader, eller inom de på samma bilaga markerade områden där nybyggnation kan medges. Föreskriften utgör ej hinder för markägare och jakträttsinnehavare att anlägga och underhålla jaktpass (exempelvis genom siktröjning) och att tillvarata ved för användning på plats. Undantagna är talltorrakor grövre än 10 cm. Föreskriften gäller ej heller skötsel av befintliga vägområden.

Föreskrift A3 utgör ej hinder för markägare och jakträttsinnehavare att i första hand längs befintlig väg färdas till och från de på bilaga 3 markerade byggnaderna och de på samma bilaga markerade områden där nybyggnation medges. Föreskriften utgör vidare ej hinder för färd till Fjäsko från skogsbilvägen längs befintlig stig och för färd till Oradtjärnbodarna och de närbelägna fastigheterna Bäck 134:1 och 134:2 enligt bilaga 5. Föreskriften gäller inte heller uttransport av fäلت vilt samt transporter av ved till jaktpass eller för viltvårdande åtgärder och för jaktens utövande nödvändiga transporter. Transportvägar skall väljas med omsorg för att minimera mark- och vegetationsskador.

Föreskrifterna A1-A3 skall ej utgöra hinder för underhåll av kraftledningar och dess ledningsgator samt för ledningsrättsinnehavarens färd med motorfordon inom området för ledningsrätten. Föreskrifterna A1-A3 ska ej heller utgöra hinder för skötsel, underhåll och bärighetsförstärkning av de allmänna vägarna, dock under förutsättning att åtgärdernas påverkan på angränsande myr minimeras.

Föreskrift A4 gäller ej inom områden markerade på bilaga 3 där förbud istället gäller att utan Länsstyrelsens tillstånd uppföra ny byggnad. Sådan ska vara av typ enklare jaktstuga eller fritidshus. Underhåll, om- och tillbyggnad av befintliga byggnader är tillåtet, men ska likaledes vara av enkel beskaffenhet.

B Föreskrifter enligt 7 kap 6 § miljöbalken om förpliktelser för ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheter att tåla visst intrång.

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktigas tåla att följande anordningar utförs och åtgärder vidtas för att tillgodose syftet med reservatet:

1. utmärkning av reservatet, uppsättning av informationstavlor samt anläggning och underhåll av leder, slogbodar, parkeringar och andra anläggningar för friluftslivets behov. Nyanläggningar får dock endast ske efter samråd med och godkännande av berörda markägare,
2. annan skötsel enligt till beslutet hörande skötselplan,
3. undersökningar för uppföljning av skötselplanen och reservatets syfte.

C Föreskrifter enligt 7 kap 30 § miljöbalken om rätten att färdas och vistas inom reservatet samt om ordningen i övrigt inom reservatet.

Det är förbjudet att inom reservatet

1. framföra motordrivet fordon i terrängen med undantag för snöskoter på markerade leder då marken är väl snötäckt,
2. skada växande eller döda träd.

Undantag

Boende i Kräckelbäcken och Ulvsjön medges att utan hinder av föreskriften färdas till och från befintlig skoterled.

Utan hinder av föreskrift C2 får man samla grenar på marken för att göra upp eld.

Föreskrifterna under punkten C gäller även fastighetsägare, nyttjanderätts-havare och annan innehavare av särskild rätt till fastighet när de inte utnyttjar sin rätt att bruka eller nyttja fastigheten.

Motiv till föreskrifter, undantag mm

A 1 – A 5

Punkt A1 förbjuder all slags påverkan på mark och vatten, vilket är en förutsättning för bevarandet av områdets naturvärden. Smärre sidotag medges dock för att kunna underhålla befintliga vägar. Undantaget bedöms

inte nämnvärt påverka områdets naturvärden, men är nödvändigt för underhållet av befintliga vägar.

Ett undantag medges även för kraftledningsdragning längs befintlig väg och anlutning till befintlig högspänningsledning om ett sådant behov skulle aktualiseras. Påverkan av detta på området naturvärden bedöms som ringa.

I **punkt A2** förbjuds alla former av avverkningar och skogsskötselåtgärder, vilket är en förutsättning för att områdets biologiska värden ska bibehållas. Denna föreskrift innebär att bestämmelserna i skogsvårdslagen och Skogsstyrelsens föreskrifter om bekämpning av skadeinsekter och tillvaratagande av skadad skog ej ska gälla inom naturreservatet. Uppkommer insekts-skador på omkringliggande skog som följd av att, i enlighet med föreskrifterna för naturreservatet, tillräckliga åtgärder för att förebygga eller bekämpa insektsspridning inom reservatet inte vidtagits, skall skadan ersättas av staten. Vid exceptionella insektsskador på omkringliggande skog förbinder sig staten att överväga att vidta bekämpningsåtgärder även inom naturreservatet.

Punkten A2 gäller inte inom en radie om 100 meter från på bilaga 3 markerade byggnader, eller inom de på samma bilaga markerade områden där nybyggnation kan medges. Markägaren medges även att genom röjning eller vedtäkt sköta befintligt vägområde som avgränsas av befintliga vägdiken. Undantagen i dessa områden motiveras med att nyttjare av stugor ska kunna hugga ved och röja runt stugor utan hinder av denna föreskrift. Omfattningen av detta bedöms dock inte menligt påverka naturvärdena.

Punkt A2 ska ej heller utgöra hinder för jakträttsinnehavare att hugga ved vid jaktpass för användning på plats. Detta får ske under förutsättning att talltorrakor grövre än 10 cm ej används. Man får även göra nödvändiga röjningar av siktgator. Detta försiktiga uttag av virke och röjning av sly bedöms ej nämnvärt skada områdets naturvärden, men innebär ett väsentligt underlättande för jaktutövarna. Ur naturvårdssynpunkt är dock framtransport på snötäckt mark av färdighuggen ved att föredra.

Punkten A3 innebär ej hinder att längs befintlig väg eller av förvaltaren markerad led färdas till och från de på bilaga 3 markerade byggnaderna och längs de på bilaga 5 markerade lederna. Detta undantag bedöms som en rimlig avvägning mellan intresset att nyttja byggnaderna och det allmänna intresset att minimera störningar i området.

Förbud mot motorfordon enligt **punkt A3** omfattar inte uttransport av vilt med fordon som inte ger mark- eller vegetationsskador. För att uppnå detta krävs noggrann planering av jaktens utförande med hänsyn till markbeskaffenhet. Allvarliga och bestående skador uppstår annars lätt på känslig mark, fr.a. myrmark. Avvägningen bedöms tillgodose såväl jaktintresset som skyddet av mark och vegetation.

Punkt A4 förbjuder anläggningar som allvarligt skulle påverka områdets karaktär av vildmark, men medger att inom de på bilaga 3 markerade områdena kan enklare jaktstuga eller fritidshus få uppföras. Om- och tillbyggnad av befintliga byggnader är tillåtet, men ska likaledes vara av enkel beskaffenhet. De undantagna områdena har tillkommit som en avvägning mellan bevarande av reservatets vildmarkskaraktär och önskemål om extensivt nyttjande. De är i stort sett belägna i reservatets periferi och bedöms inte allvarligt påverka områdets karaktär.

Punkt B1 – B3 innebär att vissa åtgärder vidtas för att underlätta för allmänhetens möjligheter att vistas i området samt att sådan skötsel kan utföras som gynnar områdets naturvärden. Ett exempel på sådan skötsel är naturvårdsbränning. Reservatets karaktär är dock sådant att dessa åtgärder kommer att ske i sparsam omfattning. Om naturvårdsbränning i reservatet skulle orsaka skada på angränsande fastigheter gäller allmänna skadeståndsrättsliga regler.

Punkt C1 föreskriver att snöskoter endast får framföras på leder. Boende i Kräckelbäcken och Ulvsjön medges att utan hinder av föreskriften färdas till och från befintlig skoterled. Föreskriften avväger det allmänna intresset av ostörd vildmark och ett rimligt motoriserat nyttjande.

Punkt C2 bedöms tillräckligt skydda områdets biologiska värden knutna till skogen. Några arter som hotas av plockning eller samling torde inte förekomma. Förekomsten av äldre och döda träd är däremot grundstommen i områdets biologiska naturvärden. För att kunna göra upp eld får man utan hinder av föreskriften samla grenar på marken.

Övrigt

Föreskrifter under A och C ovan utgör inget hinder mot de åtgärder som behövs vid skötsel och förvaltning av reservatet samt för att tillgodose syftet med reservatet. Föreskrifterna utgör heller inget hinder mot åtgärder som krävs för normalt underhåll eller skötsel av vägar och ledningar/ledningsgator. Reservatsföreskrifterna påverkar inte rätten att jaga eller jaktutövningen.

Naturreservatet gränsar direkt mot Älvdalens skjutfält som är av riksintresse för totalförsvaret. Verksamheten på skjutfältet innebär att naturreservatet kan beröras av överflygningar med flygplan eller helikopter, samt att bullerstörning kan förekomma. Under vissa omständigheter kan naturreservatet läggas under riskområde. Verksamheten påverkar naturvärdena endast i ringa grad och förutsätts kunna bedrivas utan hinder av föreskrifterna.

Ärendets handläggning

De höga naturvärdena i norra Mora kommun har varit kända länge, t.ex genom Gunnar Samuelssons beskrivning av vegetationen på 1910-talet, Karl-Erik Forsslunds beskrivning från 1920-talet i "Med Dalälven från källorna till havet" och Karl-Herman Forsslund i "Natur i Dalarna" från 1949. Redan 1987 bildades Våmhuskölens naturreservat, följt av Anjosvarden-Stopån år 1991. Naturskyddsföreningen uppmärksammade området 1988 i boken "Väglös Vildmark" och Mora kommun i skrifterna "Skyddsvärd naturskog i Mora" (1994) och "De mest värdefulla och skyddsvärda naturskogarna i Mora och Orsa" (2001). Bengt Oldhammer och Peter Turander beskrev området 1999 i Svensk Botanisk Tidskrift under titeln "De sista stora naturskogarna i Mellansverige".

Områdets södra delar pekades 1988 ut som riksintresse för friluftslivet genom beslut av Naturvårdsverket. Vildmarksvärdena låg till grund för det beslutet. Lövvasselkölen, dvs det stora myrområdet i nordväst, omnämns 1994 i den nationella myrskyddsplanen efter att flera av områdets våtmarker klassats i högsta värdeklass i länets våtmarksinventering (1990). Skogsvårdsstyrelsen har klassificerat vissa bestånd som nyckelbiotoper och ett större område (merparten av Östnor) som naturvärde. Området ingår slutligen i länets inventering av skyddsvärda naturskogar 2003 och har prioriterats i den "strategi för formellt skydd av skogar i Dalarnas län" som Länsstyrelsen utarbetat under 2005.

De tidigare reservatsbildningarna har tillkommit i samband med omarrondering och ett aktivt intresse för skydd hos markägarna. Markägarintresset har även varit en av ledstjärnorna vid denna reservatsbildning.

Upprinnelsen till skyddsarbetet med "Mora Vildmark" kan sägas vara Mora kommunstyrelses beslut att låta utreda framtida skydd för området. Beslutet fattades efter en skrivelse till kommunen av Bengt Oldhammer och Dic Matslofva. Som ett led i utredningen genomförde Mora kommun och Skogsvårdsstyrelsen en enkätundersökning under år 2000 med berörda gemensamhetsskogar och skogsbolag. I och med denna och den uppmärksamhet som även i övrigt visades området begärde markägarna ett möte med Länsstyrelsen som genomfördes våren 2003 varvid tankarna på ett intrångsbaserat skydd befanns vara av intresse att vidareutveckla. Därefter har ett flertal möten hållits under 2004-2005 för att komma till en samsyn kring reservatsföreskrifter och ärendets hantering. Svefa fick under 2004 uppdraget att värdera området inför eventuella intrångsavtal. Därefter har förhandlingar kring ersättningsnivåer och föreskrifter pågått fram till 2007 varvid samtliga berörda markägare ingått avtal utom Bergkarlås-Risa-Vattnäs som avböjt naturreservatsbildning. Endast Bergviks innehav samt Indor 51:1 har köpts in av staten, för övrig mark har intrångsavtal upprättats.

För den av Gemensamhetsskogarna ägda marken har under skyddsprocessen hela tiden förutsatts att ägandet och jakträtten skall behållas.

I remissen har yttranden från bl.a. Mora kommun, Skogsstyrelsen, SGU, Vägverket, Försvarsmakten, Svenska kraftnät och Jägareförbundet Dalarna inkommit. Remissyttrandena har samtliga tillstyrkt bildandet av ett naturreservat. Framförda detaljsynpunkter har kunnat tillgodoses genom smärre tillägg i och förändringar av beslutet.

Upplysningar

Andra föreskrifter som gäller för området

Området ligger i sin helhet ovanför gränsen för svårföryngrad skog samt längst i nordväst ovanför gränsen för fjällnära skog. Särskilda regler för skogsbruk gäller därmed.

Dispens från föreskrifter mm

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen med stöd av 7 kap 7 § miljöbalken medge tillstånd eller dispens från meddelade föreskrifter för naturreservatet.

Kungörelse

Beslutet ska kungöras enligt vad som anges i 27 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken mm. Kungörelse om beslutet ska också införas i ortstidning.

Föreskrifterna enligt 7 kap 30 § miljöbalken träder i kraft omedelbart, även om beslutet överklagas.

Överklagan

Beslutet kan överklagas till regeringen, Miljödepartementet, se bilaga 7.

Beslutande

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Maria Norrfalk.

I den slutliga handläggningen deltog även jurist Gunilla Garbergs, planarkitekt Frida Rotberger, antikvarie Tommy Nyberg, funktions-samordnare Jemt Anna Eriksson och naturskyddshandläggare Lennart Bratt, den sistnämnde föredragande.

Maria Norrfalk

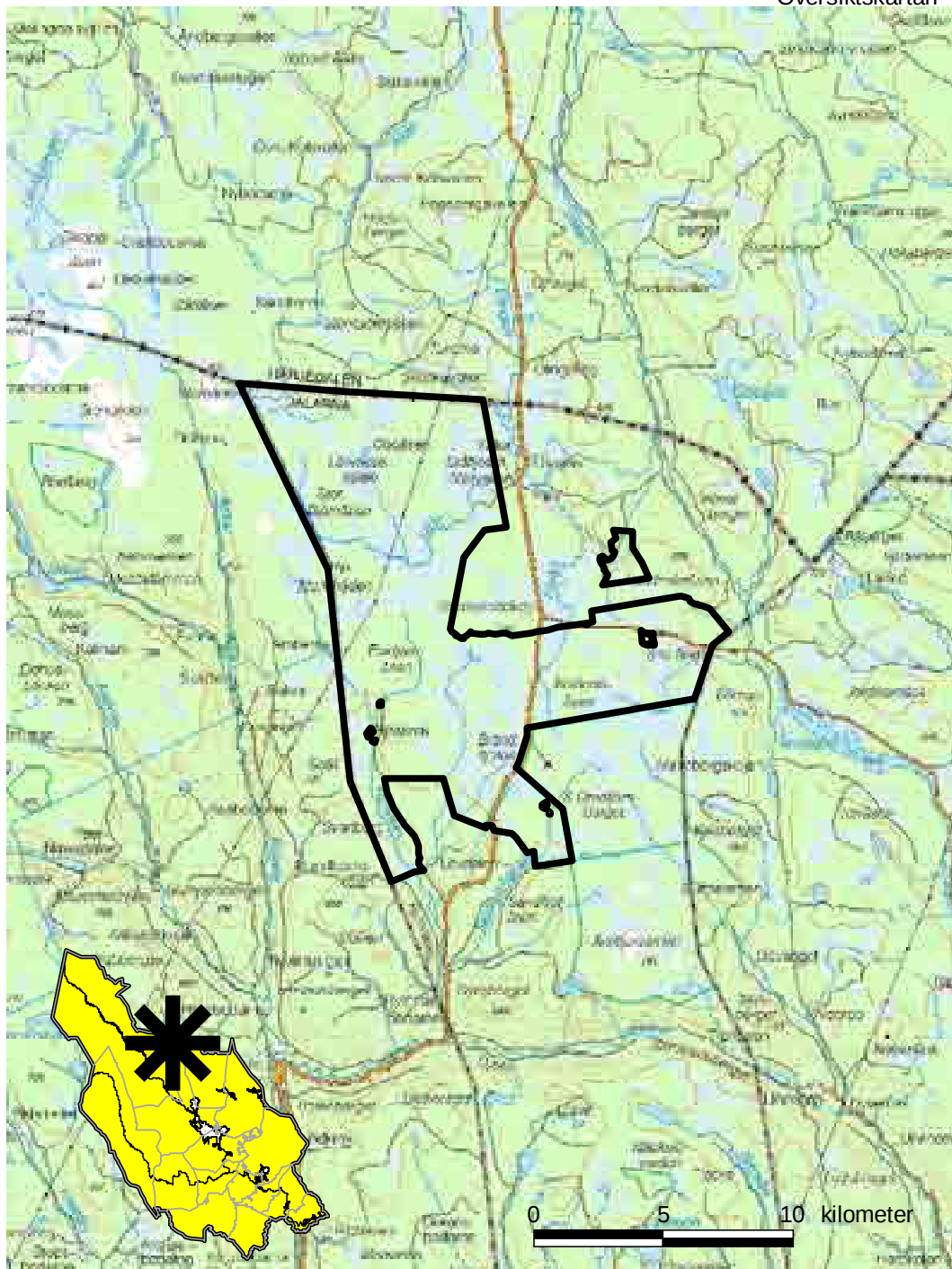
Lennart Bratt

Bilagor:

- Bilaga 1 Översiktskarta
- Bilaga 2 Beslutskarta
- Bilaga 3 Karta över områden där vissa undantag från föreskrifterna gäller
- Bilaga 4 Områden där bebyggelse kan medges, detaljkartor
- Bilaga 5 Område vid Oradtjärnbodarna där undantag från föreskrift A3 gäller
- Bilaga 6 Skötselplan
- Bilaga 7 Uppllysning om kungörelsedelgivning (markägare och sakägare)

Naturreseptatet Norra Mora Vildmark- Översiktakarta

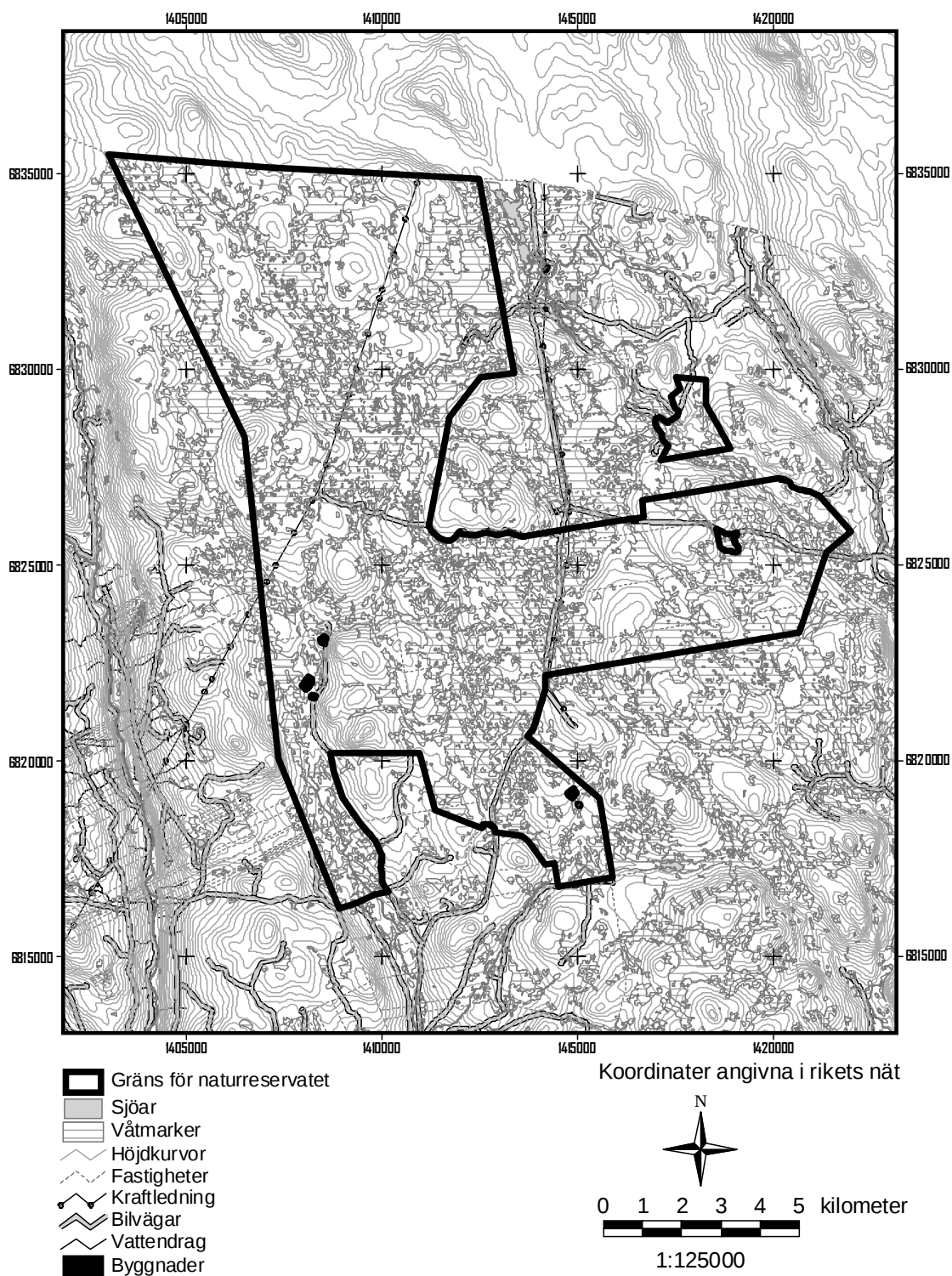
Översiktakartan

Underlagskarta lantmäteriet medgivande 96.0352.

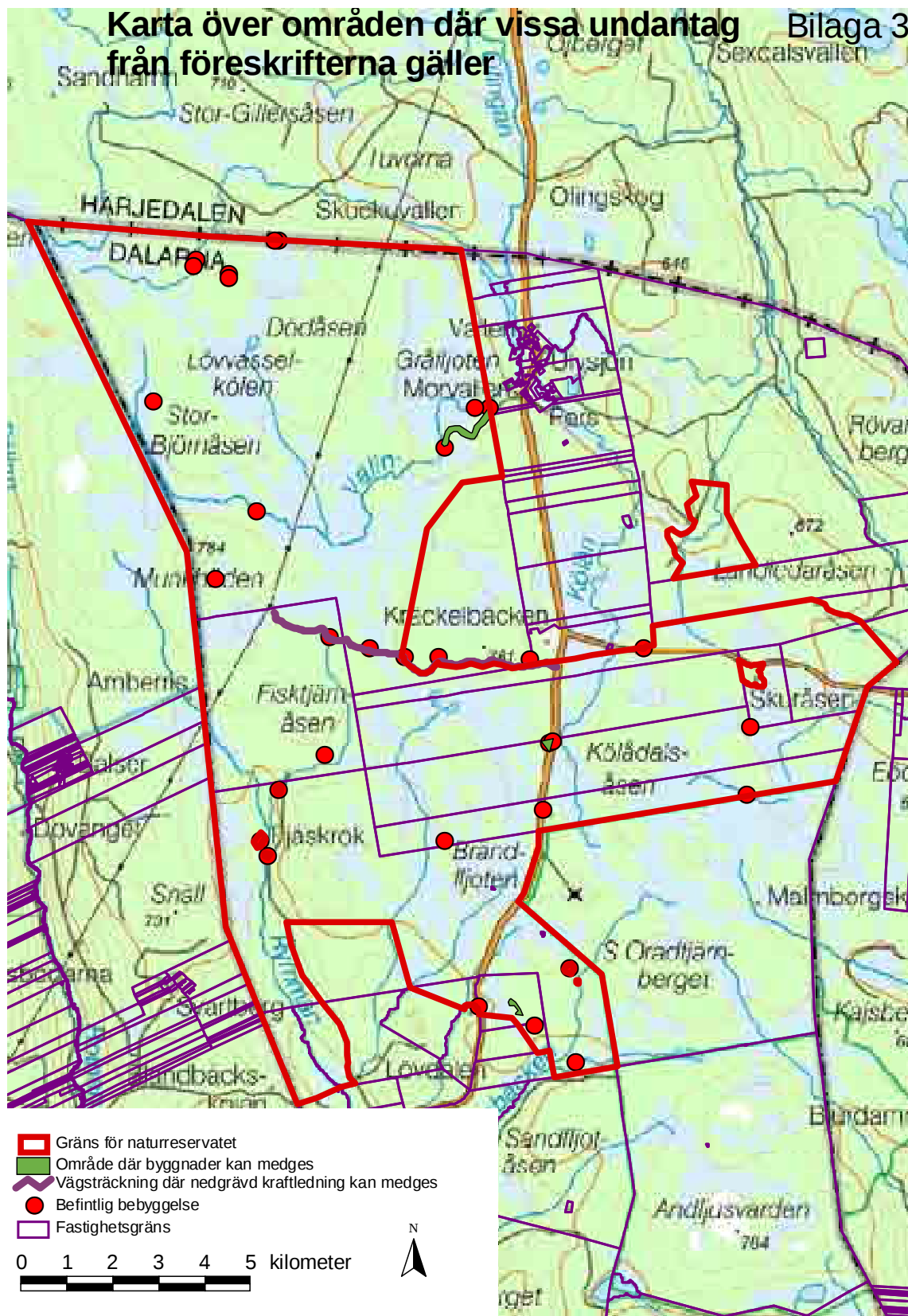
Bilaga 2

Naturreseptatet Norra Mora Vildmark - Beslutskarta

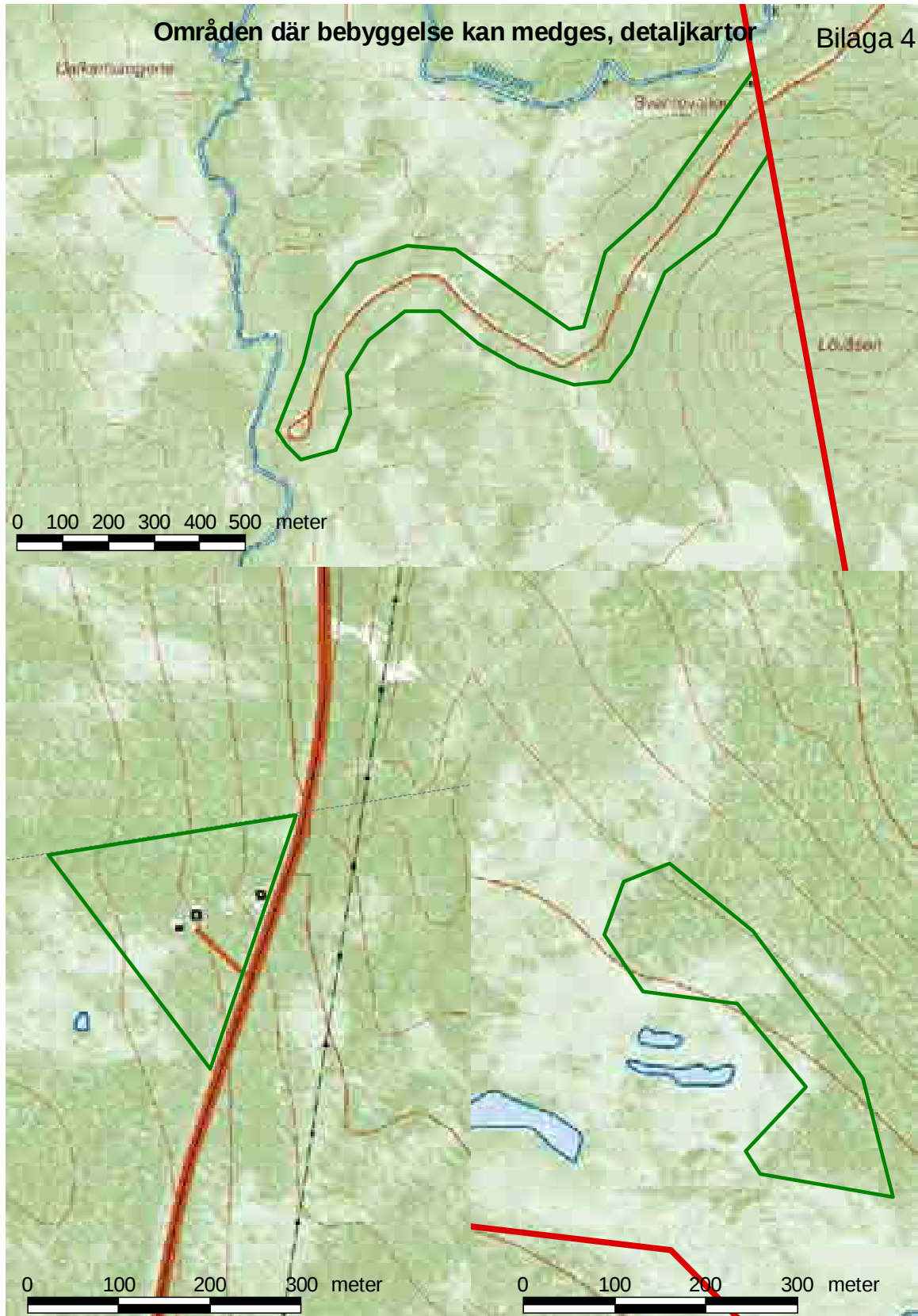
Karta över områden där vissa undantag från föreskrifterna gäller

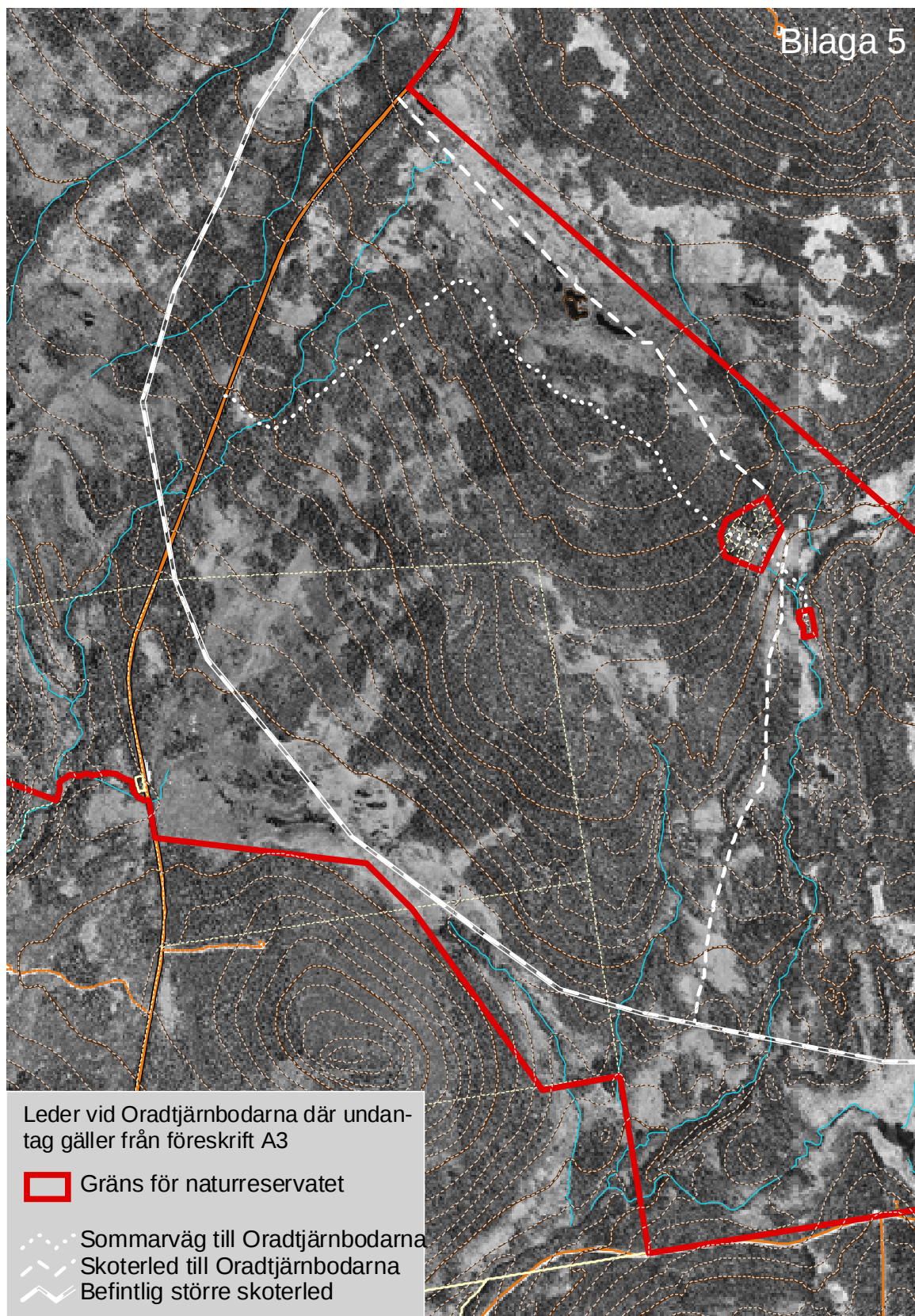
Bilaga 3

Områden där bebyggelse kan medges, detaljkartor

Bilaga 4

Skötselplan för naturreservatet Norra Mora Vildmark

Innehåll

Beskrivningsdel.....	3
1. Syfte med naturreservatet.....	3
2. Beskrivning av bevarandevärdena.....	3
2.1 Administrativ data.....	3
2.2 Beskrivning av området	3
2.3 Historisk och nuvarande markanvändning.....	10
2.4 Källförteckning.....	12
Plandel.....	13
3 Avvägningar mellan bevarandevärden	13
3.1 Syfte med naturreservatet	13
3.2 Prioritering mellan bevarandevärden.....	13
3.3 Skötselråd.....	13
4 Skötselområden med kvalitetsmål och åtgärder	13
5 Jakt och fiske	21
6 Dokumentation och uppföljning	21
Dokumentation.....	21
Uppföljning	21
7 Revidering av skötselplanen.....	21
8 Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder.....	21

Beskrivningsdel

1. Syfte med naturreservatet

Se sidan 13.

2. Beskrivning av bevarandevärdena

2.1 Administrativ data

Namn	Norra Mora Vildmark
Objektnummer	DOS id: 1004663 RegDOS: NV-reg:
Natura 2000-beteckning	- Ingår ej i Natura 2000
Län	Dalarna
Kommun	Mora
Markslag: (underlag värderingsdata)	
Tallskog	4 901,7 ha
Granskog	1 885,4 ha
Barrblandskog	1 217,7 ha
Lövblandad barrskog	156,4 ha
Triviallövskog	18,6 ha
Contortatall	57,0 ha
Höjdlägesimpediment	515,2 ha
Övriga impediment (vägar, kraftledning o.dyl.)	69,3 ha
Våtmark	6 021,9 ha
Vatten	85,9 ha
Totalt	14.928 ha
Bebyggelser och anläggningar	Ett flertal

2.2 Beskrivning av området

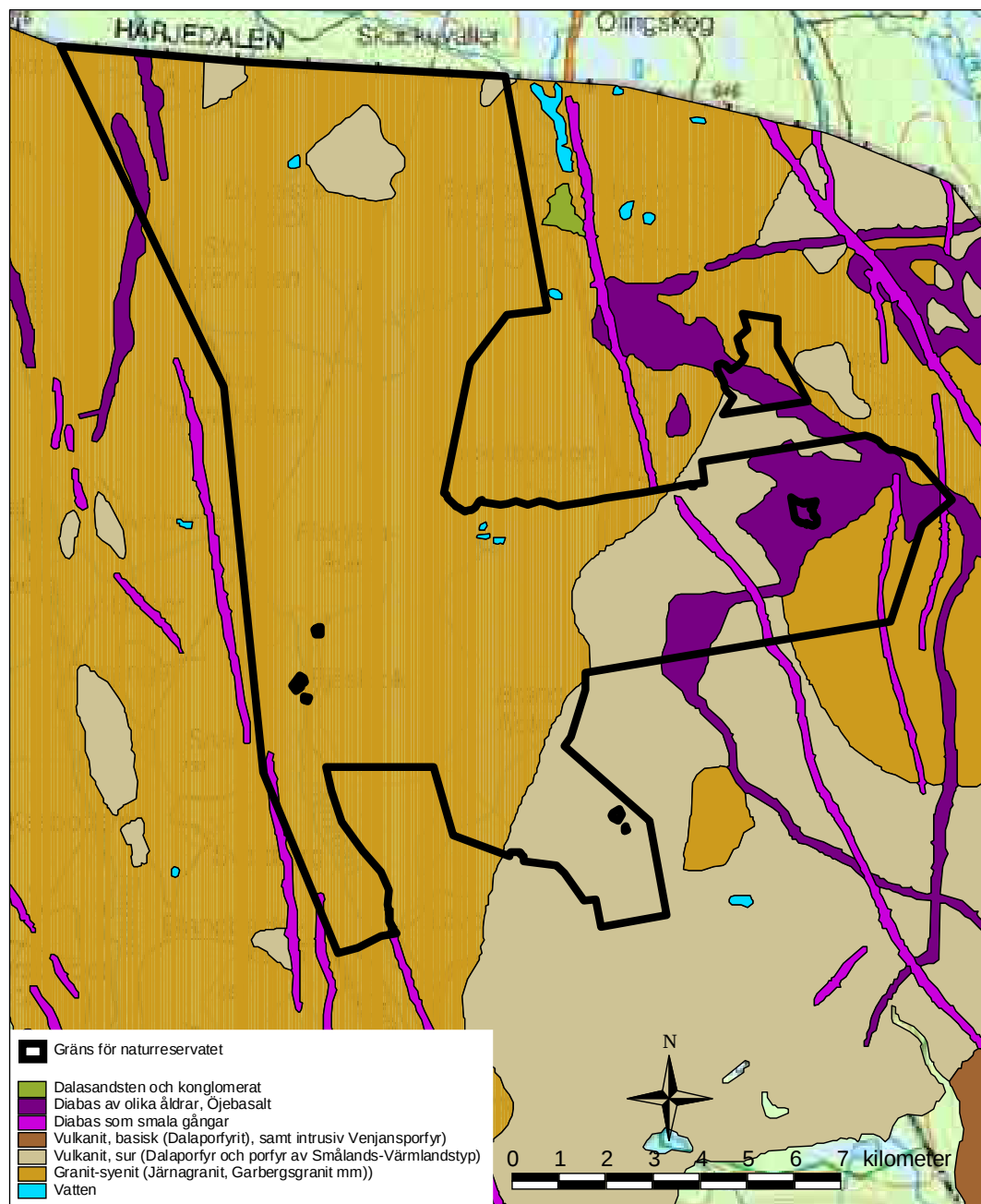
2.2.1 Geovetenskap

Topografiskt kan området karakteriseras som ett relativt flackt högländ med flera toppar över 750 m.ö.h. och som högst Knausåsens 787 m.ö.h. och Munkhädens 784 m.ö.h. Höjdområdet utgör en utlöpare av lågfjällen kring Storvarden i nordväst som fortsätter

ned mot Andjusvarden och Näcksjövarden strax söder om området. Endast områdets sydligaste och östligaste delar befinner sig under 600 m.ö.h.

Området ligger strax norr om de dramatiska dalgångar som Rotälvens biflöden Rymman, Dyvran och Rotnen bildar. Berggrunden utgörs till huvuddelen av granit, men i sydöst vidtar porfyr, dock utan att den för älvdalsterrängen så typiska skarpt brutna horisontlinjen uppstår. Smala diabasgångar i riktning NNV-SSO löper genom området medan ett större sammanhängande diabasområde finns i öster i trakten kring Skuråsen.

Jordarten är nästan uteslutande en grovkornig morän som i kombination med den näringsfattiga, svärvittrade berggrunden bidrar till områdets karghet och dess låga och långsamväxande skogar.

Berggrundskarta över området

Klimatet är kyligt och fuktigt med en årsmedeltemperatur på ca +1,5 grader, en årsnederbörd på ca 900 mm, ett medelsnödjup på 95 cm, ett snötäcke vars varaktighet i medeltal är 187 dygn samt en vegetationsperiod som varar 145 dygn, allt enligt SMHI som länge har haft en mätstation vid Kräckelbäcken. Årsavrinningen uppskattas till 450 mm, dvs halva årsnederbörden.

Avrinningen sker till både Österdalälven och till Ljusnan. Till Österdalälven avvattnas de södra delarna genom Rymman och dess biflöden, medan de östra delarna avvattnas via Jämtån med biflöden genom Ämån. Till Ljusnan rinner Välingan och Kølån från områdets norra delar. Storre sjöar saknas helt. Störst är Lövvasseltjärn på ca 40 ha samt några myrgölar söder om Prästslättåsen.

2.2.2 Biologi

Vegetation

Områdets **skogar** domineras av artfattiga talldominerade skogar av frisk eller fuktig typ. Endast kring Landedaråsen finns torrare barrskog av lavristyp. I vissa sluttningar och längs bäckar dominerar granen som i dessa lägen kan bli högst men smalkronig som brukligt i snörika trakter. Ett särpräglat område är Dalkarlsängens bäckdråg där granen dominerar och hänglavsförekomsten är synnerligen riklig. Träden är helt och hållet draperade av garnlav, manlav och violettgrå tagellav.

Lövinslaget, som uteslutande utgörs av glasbjörk, varierar till mängden. Vissa brandpräglade områden och en del sumpskogar kan ha ett stort inslag av björk, t.ex. längs Välingan. Höjdlägena har ofta ett stort björkinslag och björken tar här alltmånga formen av fjällbjörk.

De högsta partierna av framför allt Munkhåden, Stor-Björnåsen och Knausås hyser en gles trädbevuxen ljunghed. Denna hed är uppenbarligen brandbetingad. Enligt Lundqvist (1951) antyder ovanligt rik ericacéförekomst i pollenkurvan för Storvarden att nuvarande ljunghed är av gammalt ursprung.

Myrmarkerna utgörs till stor del av tuvsävdominerade mer eller mindre sluttande fastmatte- eller mjukmattekärr av en mycket artfattig typ som står mossevegetationen nära. Särskilt inom Lövvasselfljoten finns våtare myrtyper, t.ex. svagt lutande mjukmattemossar som byggs upp av stora höljor och gles liggande rismossesträngar. Där de planar ut vidgar sig höljorna och bildar stora mjukmattekärr. Myrarna är ställvis nästan av terrängtäckande typ då de "vandrar" över vattendelare och även höjdparter är kraftigt försumpade.

Myrmarkernas storslagenhet är en stor tillgång för området, och de är även högt värderade i länets våtmarksinventering. Lövvasselskolen, som också ingår i den nationella Myrskyddsplanen, kan kanske utpekas som den förnämsta.

Källor uppträder här och var ganska rikligt. De är dock sura och har en artfattig mossdominerad växtlighet.

Vy från söder mot Munkbädens topp på 784 m.ö.h. Björk och tall dominerar.

Vattendragens vegetation är inte studerad, men är med all sannolikhet mycket artfattig och dominerad av mossor. Möjligen kan sparsam förekomst av hästsvans, rostnate och igelknoppsarter förväntas i lugnflytande delar av de större åarna.

Av **kulturmarkernas** vegetation återfinns föga inom området. Endast på de återstående fäbodvallarna finns rester av den forna ängs- och betesmarksfloran, men eftersom hävden har upphört sedan länge har mer krävande arter försvunnit, medan konkurrenskraftigare arter ännu växer kvar.

Flora

Områdets kärlväxtflora är inte särskilt väl studerad till skillnad från angränsande Anjos- vardens och Vämhuskölens naturreservat. Inga fynd föreligger av de för många varders flora så anmärkningsvärda fjällväxterna, förmodligen beroende på att de flacka varderna inom området inte har samma påtagliga fjällkaraktär. Fjällväxter som styvstarr på träffas dock, exempelvis vid Lill-Björnåsen. Rikare kärlväxtflora kan möjligen förväntas i sluttningarna ner mot Rymman eller inom diabasområdet i öster.

Området kryptogamflora är däremot förhållandevis rik, mycket tack vare tillgång på torrakor i mängd, men även genom gynnsamma klimatförhållanden. Myrtorrakorna stoltserar ofta med varglav i mängd, och ett flertal av de lavar och vedsvampar som bebor gamla lågor påträffas.

Fauna

Kanske är hönsfåglarna områdets främsta kännetecken inom djurlivet. Man kan inte vandra lång sträcka utan att stöta upp dalripor, tjädrar eller orrar. Nordliga rovfåglar är också karakteristiska, t.ex kungsörn, slaguggla, fjällvråk och stenfalk. Hackspettar som tretåig hackspett och spillkråka är förhållandevis vanliga. På myrmarkerna är gulärta, ängspioplärka, ljungpipare, grönbena, gluttsnäppa, brushane och småspov typiska.

Bland däggdjuren måste givetvis björnen nämnas, men även älg, hare, räv, ekorre, mård, vessla uter och lo förekommer i mer eller mindre goda stammar.

Insektsfaunan är okänd.

Rödlistade arter

Området hyser ett 30-tal rödlistade arter. Flertalet av dessa arter är antingen beroende av större sammanhängande orörda naturområden eller av gammal skog med dess inslag av död ved. Ingen art är i behov av riktad aktiv skötsel, utan orördhet med inslag av naturliga ekologiska processer på landskapsnivå bör innebära att dessa arter kan fortleva. Naturvårdsbränning kan dock vara en förutsättning för att återskapa brandskapad ved i vissa områden där detta är en bristvara.

Några arter är utpekade i fågeldirektivets annex 1, arter för vilka medlemsländerna ska peka ut särskilda skyddsområden. I och med att detta område inte ingår i Natura 2000 saknar utpekandet betydelse, men man kan konstatera att särskilt områdets myrar har ett stort värde för de utpekade arternas populationer. Även arter som trana, ljungpipare, och grönbena ingår i annex 1.

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Kategori rödlistan
Lavar		
Chaenotheca gracilentia	Smalskaftslav	Sårbar (VU)
Evernia divaricata	Ringlav	Sårbar (VU)
Evernia mesomorpha	Grenlav	Sårbar (VU)
Micarea hedlundii		Sårbar (VU)
Bryoria nadvornikiana	Violettgrå tagellav	Missgynnad (NT)
Collema occultatum	Skorpgelélav	Missgynnad (NT)
Hypogymnia bitteri	Knottrig blåslav	Missgynnad (NT)
Letharia vulpina	Varglav	Missgynnad (NT)
Lobaria pulmonaria	Lunglav	Missgynnad (NT)
Lobaria scrobiculata	Skrovellav	Missgynnad (NT)
Sclerophora coniophaea	Rödbrun blekspik	Missgynnad (NT)
Pyrrhospora cinnabarina		Utom fara men regionalt hotad (LC)
Hypogymnia vittata	Skuggblåslav	Utom fara men regionalt hotad (LC)
Mossor		
Anastrophyllum hellerianum	Vedtrappmossa	Missgynnad (NT)
Lophozia ascendens	Liten hornflikmossa	Missgynnad (NT)
Mylia taylorii	Purpurmylia	Utom fara men regionalt hotad (LC)

Svampar		
Haploporus odoratus	Doftticka	Sårbar (VU)
Amylocystis lapponica	Lappticka	Missgynnad (NT)
Cystostereum murrarii	Doftskinn	Missgynnad (NT)
Fomitopsis rosea	Rosenticka	Missgynnad (NT)
Inonotus leporinus	Harticka	Missgynnad (NT)
Phellinus nigrolimitatus	Gränsticka	Missgynnad (NT)
Phlebia centrifuga	Rynkskinn	Missgynnad (NT)
Trichaptum laricinum	Violmussling	Missgynnad (NT)
Fåglar		
Philomachus pugnax	Brushane	Sårbar (VU), N2000
Picoides tridactylus	Tretåig hackspett	Sårbar (VU), N2000
		Missgynnad (NT), N2000
Aquila chrysaetos	Kungsörn	
Numenius arquata	Storspov	Missgynnad (NT)
Perisoreus infaustus	Lavskrika	Missgynnad (NT)
Däggdjur		
Lutra lutra	Utter	Sårbar (VU)
Lynx lynx	Lo	Sårbar (VU)
Ursus arctos	Björn	Missgynnad (NT)

Tabell över förekomst av rödlistade arter enligt ArtDatabanken (2005) samt vissa regionalt värdefulla arter. Arter som även ingår i EU:s fågeldirektiv, annex 1 anges med "N2000".

2.2.3 Kulturhistoria

Denna ödemark är belägen i gränslandet mellan Härjedalen och Dalarna, mellan Lillhårdals, Älvdalens och Mora/Våmhus socknar. Området utgjorde fordom även gränsområdet mellan Sverige och Norge.

Liksom många trakter som idag benämns ödemarker har här bedrivits en mängd verksamheter som lockat människor hit. I äldsta tid bedrevs **jakt, fiske** och **myrmalmsutvinning**. Flera järnframställningsplatser med blästor längs Rymman och andra vattendrag minner om det senare. Myrmalmen kom också att utgöra en viktig råvarubas för lietillverkningen i Långö Bruk som anlades vid 1800-talets början.

Myrslått utgjorde länge en ytterst viktig utmarksnäring. Merparten av områdets myrar utnyttjades, mot epokens slut av älvdalingar som lär ha vidmakthållit verksamheten ännu en tid.

I trakten av Råstensmyren söder om Skuråsen lär den mytomspunna marknadsplatsen **Jämtmot** ha legat. Här träffades enligt Forsslund (1921) "Jämtar och Dalkarlarlar mitt i djupa skogen miltals från alla bygder och drevo köpenskap, Jämtarna med smör, ost o.dyl., Morkarlarna med Dalur, Älvdalingarna med laggkärl". Levander (1944) skriver: "Mitt i kallaste vintern hölls denna marknad, och till den kom inte bara våmhusbor och härjedalingar, utan också jämtar med smör och talg, norskar med sill och skarpfisk, morkarlar med klockor, älvdalingar med smide och venjanskarlar med glas från Johannesholms bruk". Inga synliga spår finns dock kvar av verksamheten.

I gränspunkten mellan Lillhårdals, Älvdalens och Mora socknar finns sedan urminnes tider en gränsmarkering vid en plats kallad "**Korskälla**". Platsen är belagd så långt tillbaka

som till år 1403. Kanske höll pilgrimer upp här inför synen av det ödsliga myrlandet i norr och bad en bön inför den fortsatta vandringen. Kanske kommer helt enkelt namnet av att leden korsade riksgränsen på denna plats (Ljung 2001). Än idag är Korskälla ett omtyckt besöksmål som vanligen nås per snöskoter, men även sommartid längs stigen från fäboden Dritränn eller längs Romboleden söderifrån.

”**Kungsvägen**” benämns ännu den stig som på sina ställen finns bevarad efter Karl XI:s färd 1686 från Lillhärdal till Älvdalen med rast på krogen i Ulvsjö.

Ulvsjö anlades som den västligaste utlöparen av **finnbygden** i gränstrakterna mellan Dalarna, Hälsningland och Gästrikland. Det var finnen Halvar Persson som 1662 fick rätt att bosätta sig på platsen som då ännu räknades som tillhörig Lillhärdals församling. Platsen kom att gränsa mot våmhusbornas fäbodskog som redan då nådde ända hit upp. Ännu på Hülphers tid fanns endast två åbor i Ulvsjö. Skatteprotokoll anger ”intet svedjande”. 1917 överförs Ulvsjö kyrkligt till Mora från Lillhärdal. Vid den tiden finns här 53 personer bosatta.

I 1664 års fäboduppteckning finns endast en **fäbod** i området omnämnd, nämligen ”Vällinga”. Idag finns veterligen inga spår efter denna fäbod som måste ha legat någonstans vid än Vällingan, sydväst om Ulvsjö. Av något yngre datum torde därmed övriga fäbodlar vara. Dessa är Våmhusfäbodarna Oradtjärnbergsvallen, Vackerbodarna, Fjäskrok inom nuvarande Rymdalens gemensamhetsskog. Strax söder om området, nära Rymman ligger Lövdalens fäbodlar. Ett flertal fäbodlar finns vidare på angränsande marker på Älvdalssidan.

Storskiftet i Mora och Våmhus genomfördes under 1840- och 1850-talen. Härigenom fördelades skogsmarken på hemskog, fäbodskog och utskog. Utskogarna som var belägna upp mot härjedalsgränsen kom att fördelas på de byar i Mora och Våmhus som hade anspråk här och i sin tur på enskilda i respektive by ingående hemman. I Mora berördes byarna Östnor, Garsås, Nusenäs, Färnäs, Vattnäs, Bergkarlås och Risa, i Våmhus byarna Kumbelnäs, Indor, Bäck, Limbäck, Heden m. fl.

I samband med **laga skiftet** kom de stora gemensamhetsskogarna att avsättas. Detta skedde på Östnor redan 1944, i de andra byarna i huvudsak på 1970-talet. I princip samma procedur skedde i Våmhusbyarna under 1980-talets omarrondering.

Efter storskiftet kom mycket av utskogen att säljas till skogsbolag då den ansågs värdelös. 1868 såldes exempelvis avverkningsrätten på 50 år för ”Trollgravsskogen” för 10 kronor tunnlandet.

Kräckelbäcken grundlades ”av en gubbe” 1841 längs den då välnyttjade klövjestigen mellan Älvdalen (Klitten) och Härjedalen där den blev ett kärkommet vilställe i ödemarken.

Flottning bedrevs intensivt en tid när huvuddelen av timmerfångsten skedde. Hellstrand (1980) anger med viss osäkerhet året 1861 för flottningens inledande i Rymådal. Rymån och Skalerhusbäcken nyttjades för områdena i söder och väster och användes ända in på 1960-talet. En bild av flottningens omfattning ger siffran 45 000 flottade timmer 1877 och 50 000 1891. Enligt Hellstrand (1980) fick skogen vid översta delen av Rotälven stå på

tillväxt ”efter stora avverkningar från mitten av 1920-talet t.o.m. 1932. De östra delarna flottades via Emån och de nordliga delarna norrut mot Ljusnan via Kølån, Sexan och Vällingan.

2.2.4 Friluftsliv

Friluftslivet i området utgörs främst av jakt och skoterfärder, i mindre omfattning även vandring, skidåkning, bärplockning och möjligen något bäckfiske.

2.3 Historisk och nuvarande markanvändning

Skogsmark – skogstillstånd

Skogsmarken har varit föremål för ett mer eller mindre aktivt brukande under framför allt 1900-talet, se ovan. Dagens skogstillstånd avspeglar givetvis dessa aktiviteter.

Flerskiktade skogar av olika generationer är vanliga. På flera platser finns områden där månghundraåriga tallar dominerar och där gamla avverkningsspår efter dimensions-avverkningar är ganska få. En del utgör i det närmaste ren urskog, bl a strax norr om Brynnbärsmoren där mer än tio hektar domineras av uppskattningsvis 300-500-åriga tallar och mängder av torrträd.

Självklart är området påverkat av dimensionshuggningar men genomgående är det gott om gamla träd, uppemot 500 år. En del avvikande grova, härjade och imponerande tallar som finns på några ställen torde vara ännu äldre. Skogen ibland annat Rymdalen är yngre och mer påverkad men inslaget av gamla träd och bestånd är ändå ganska stort. Bara någon kilometer från Rymdalen ökar naturskogsqualiteterna snabbt.

Brandspår är rikligt förekommande, men myrarna och höjdläget gör att brandfrekvensen är lägre än på andra håll och det finns inte så mycket brandljud. Detta varierar dock eftersom området är mycket stort. Vid Landedaråsen, finns exempelvis torrare skogstyper med högre brandfrekvens.

Kartan på sidan xx visar huggningsklasser för de skogar som har varit föremål för huggningar i ”modern” tid. Övriga skogar är i huvudsak uppkomna som förryngring efter dimensionsverkning och i stor utsträckning klassificerade som så kallade tras- och restskogar.

Ett par tidningsnotiser från 1917 talar sitt tydliga språk om omfattningen av de forna avverkningarna:

Skogsförvärfning.

126,117 träd å Färnäs utskog vid Skuråsen och Kräckelbäcken såldes vid auktion i lördags för 89,000 kr. till Siljans Kol.A.-B.

Skogsauktion i Mora.

Gesom offentlig auktion i kommunalsalen i Mora ängades löpande den 27 okt. 1917 kl 2 p m till den bägsthjutsande avverkningssätt till följande virke å Färnäs utskog vid Skuråsen och Kräckelbäcken: Utstämplade dels 54,408 träd, som fem fot från marken hälls i grannskogen å 18 engelska tom, dels löststämplade 52,400 träd, dels 27,330 träd, utstämplade och utstämplade inom skyddsskogsområdet med bestämd post bestående av träd som fem fot från marken hälls i grannskogen å 18 engelska tom. Virket säljes i en enda post sålant det behöves i skogen. Nädig tid för utvisning av anbud förbehålles. Villkor tillkännagivas före auktionen början.

Stämplingstäckor och upplysningar lämnas av notersteknad.

Färnäs pr Mora Notst den 28 sept. 1917.

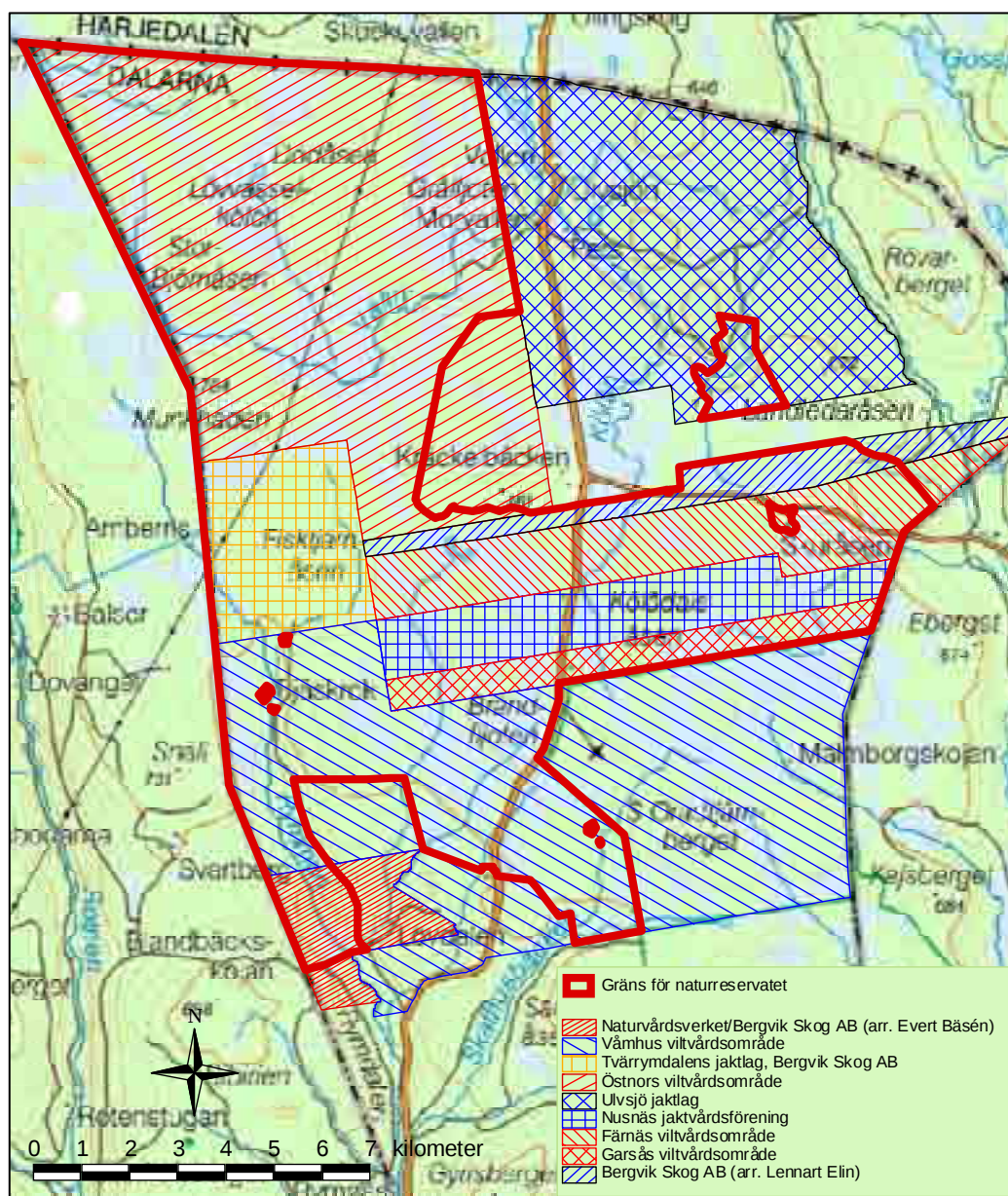
2246

H. O. Mattson.

Jakt, fiske och övriga fritidsaktiviteter

Området har sedan länge utnyttjats för jakt och i begränsad omfattning för fiske. Idag torde jakten vara det viktigaste nyttjandet överhuvudtaget. All älgjaktmark inom naturreservatet ingår år 2008 i Mora norra älgskötselområde, utom Tvärrymdalens jaktlag, Nusenäs jaktvårdsförening och Ulvsjö jaktlag som får sin älgutdelning via Mora norra jaktvårdsrets. All småviltjakt sköts av respektive markägare/markägarorganisation. Beträffande gränser för jakträtt, se kartan nedan.

Övriga fritidsaktiviteter inskränker sig till skoterkörning och i viss utsträckning bärplockning och vandring.

Gränser för jakträtt 2008

2.4 Källförteckning

- Almquist, E. 1949: Dalarnes Flora.
- Andersson, P. B. 2004: Snödjupet var stort den 5 maj 1927. Harry Westerlund berättar.
- Bratt, L. 1986: Naturinventering av Våmhuskölen. Länsstyrelsen, Rapport 1986:1.
- Bratt, L. & Rafstedt, T. 1990: Våtmarker i Kopparbergs län. Länsstyrelsen i Kopparbergs län 1990:2.
- Engström, E. 1914: En vandring från Älfdalen till Kräckelbäcken. STF:s årsskrift.
- Forslund, M., Kolmodin, U. & Svenson, S-Å. 1982: Skyddsvärda fågelmyrar i Kopparbergs län. Länsstyrelsen i Kopparbergs län. N 1982:4
- Granerot, A. 1984: Vegetation och Flora. I Mora sockenbok.
- Hellstrand, G. 1980: Flottningen i Dalälven. Malung.
- Hjelmqvist, S. 1966: Beskrivning till berggrundskarta över Kopparbergs län. SGU. Ca 40.
- Ljung, T. 2001: Sankt Olof i Dalarna.
- Ljungqvist, G. 1951: Beskrivning till jordatskarta över Kopparbergs län. SGU. Ca 21.
- Naturskyddsföreningen i Mora & Älvdalen. 1988: Väglös Vildmark.
- Naturvårdsverket 1994 och 2007: Myrskyddsplan för Sverige.
- Samuelsson, G. Studien über die Vegetation der Hochgebirgsgegenden von Dalarna.
- Sjörs. H. och medarb. 1973: Skyddsvärda myrar i Kopparbergs län

Övriga källor:

- Berggrundskartan 15E Älvho NV, SGU serie Ai, nr 19.
- Berggrundskartan 15E Älvho SV, SGU serie Ai, nr 21.
- Ortsnamnsregistret
- Vegetationskartan 15E Älvho NV

Plandel

3 Avvägningar mellan bevarandevärden

3.1 Syfte med naturreservatet

Tillgodose behov av områden för friluftslivet

Naturreservatets huvudsyfte är att, i den mån höga biologiska värden inte påverkas negativt, underlätta möjligheterna till friluftsliv och naturupplevelser i ett storslaget, av människa föga påverkat vildmarksområde.

Bevara biologisk mångfald

Syftet med naturreservatet är även att bevara den naturskogsartade skogen, de orörda våtmarkerna och de storslagna fjällhedarna (vardarna) inklusive områdets särpräglade växt- och djurliv i naturlig utveckling utan att möjligheterna till naturvårdande skogsbruksåtgärder och eventuell naturvårdsbränning inskränks

3.2 Prioritering mellan bevarandevärden

Naturreservatet är främst avsatt för att säkerställa och utveckla de värden som betingas av områdets storslagna vildmarkskaraktär, både vad gäller friluftlivsvärden och värden för biologisk mångfald. Det är viktigt att stigar och andra anordningar för friluftslivet får finnas och utvecklas i takt med ökade behov, men sådana får endast lokaliseras på ett sätt som ej äventyrar de biologiska värdena. Inga nya anordningar bör skapas i biologiska värdekärnor.

3.3 Skötselråd

Ett skötselråd bör inrättas för områdets förvaltning. Detta bör bestå av representanter för de olika gemensamhetsskogarna, de privata markägarna, jaktorganisationerna, Mora kommun och Länsstyrelsen. De boende i Ulvsjön och Kräckelbäcken liksom vid Oradtjärnbodarna bör ges möjlighet att delta med representant. Rådet bör sammanträda årligen eller då behovet så påkallar. Syftet med rådet ska vara att:

- Inhämta förslag till eller synpunkter på åtgärder inom reservatet
- Informera om pågående eller planerade aktiviteter inom reservatet

4 Skötselområden med kvalitetsmål och åtgärder

Reservatet är indelat i 6 skötselområden utifrån naturtyp och skötselbehov:

1. Äldre skog med i huvudsak friutveckling
2. Yngre skogar
3. Våtmarker och vattendrag
4. Vägar och kraftledningar
5. Kulturmiljövärden
6. Friluftsliv och anläggningar

Allmänt

Grunden för naturvärdena är de gamla skogarna och de opåverkade myrområdena, vars naturvärden inte är i behov av skötsel i någon större utsträckning. Den skötsel som bör bli aktuell inskränker sig till avveckling av contortabestånd samt bränning i naturvårdssyfte. Planeringen av bränningsåtgärder ska ske utifrån riklinjerna i länets ”Strategi och plan för naturvårdsbränning i skyddade områden”. Norra Mora Vildmark befinner sig inom ett prioriterat ”bränningslandskap” kallat Orsa finnmark. Detta innebär bland annat att området kommer att åtgärdas med förtur eftersom naturvårdsbränningar i bränningslandskapen anses ge större naturvårdsnytta. De områden som kan komma att bli föremål för naturvårdsbränning pekas inte ut i denna skötselplan, utan kommer i samråd med markägarna att väljas utifrån lämplig bestandsstruktur och läge i terrängen.

Friluftlivsvärdena är likaledes baserade på områdets orördhet och storslagenhet, varför åtgärder för friluftslivet endast ska ske i begränsad omfattning och inte medföra nämnvärd påverkan på helhetsvärdet.

Skötselområde 1: Äldre skog med i huvudsak fri utveckling

Beskrivning

Merparten av områdets skogar faller inom detta skötselområde. Skogen är av vitt varierande slag vad avser fältskikt, fuktighetsförhållanden, trädslagssammansättning, ålder och påverkansgrad. Skötselinslagen låter sig dock ganska väl beskrivas i generella termer.

Kvalitetsmål och gynnsam bevarandestatus

Målsättningen är att gammelskogen ska behålla sina höga naturvärden. De mer påverkade bestånden ska på sikt få samma karaktär som den mer utpräglade naturskog som finns inom begränsade områden idag. Detta innebär att det ska finnas gamla träd, stående död ved och andra strukturer av god kvalitet i betydligt större mängd än vad som är fallet idag.

Det är gynnsamt tillstånd när följande kvalitetsmål är uppfyllda:

- Gamla tallar (>200 år) finns med minst 30 st/ha.
- Död ved ska finnas med i genomsnitt minst 10 m³/ha.
- Stående död ved av god kvalitet finns med minst 10 torrakor eller högstubbar(>1,5m)/ha.

Skötselåtgärder

Bränning

De mer påverkade bestånden ska restaureras genom bränning eller bränningsefterliknande åtgärder. Äldre bestånd kan brännas bland annat för att bryta ljungdominansen och den tillväxtssänkning som långvarig brandfred medför. Lämpliga mål för bränningen kan vara att:

- bibehålla eller skapa en naturligare bestandsstruktur.
- främja bildning av torrakor av god kvalitet genom att skada tallar i varierande grad för att initiera impregnering av veden.
- skapa brandljud och brandskadad ved.

Vid bränning ska målsättningen vara en hög överlevnad (>75%) av gamla tallar (>200 år) då dessa utgör en brist i landskapet i stort. Gränser för bränning ska så långt som möjligt utnyttja naturliga brandhinder, dessa kan dock förstärkas tillfälligt. Transporter av material m.m. får inte skada myrmarkerna. Efter bränning ska föryngring ske på naturlig väg.

Eventuell bränning ska i regel ej föregås av avverkning av träd. Undantag kan göras i likåldriga bestånd med låga naturvärden, där dagens beståndsstruktur gör det svårt att skapa önskad variation med enbart bränning som redskap. I sådana fall kan partiella uttag användas för att skapa heterogenitet i beståndet. GRO'T måste forslas bort före bränning för att minska brandens intensitet.

Om lövuppslaget blir särskilt stort kan stängsling för att reducera betespåverkan i under etableringsfasen övervägas.

Löpande skötsel

Bränning av respektive yta med 50-150 års mellanrum såvida inte studier av brandhistorik visar på annat intervall. I första hand ska ytor som påverkats mer av skogsbruk brännas, men även skogsvärdekärnorna bör så småningom brinna för att behålla de höga värden som är knutna till tallskog. En plan för bränning i området bör tas fram av naturvårdsförvaltaren. Utgångspunkten ska vara länets strategi för naturvårdsbränning och även ta hänsyn till åtgärder i angränsande naturreservat.

Skötselområde 2: Yngre skogar

Beskrivning

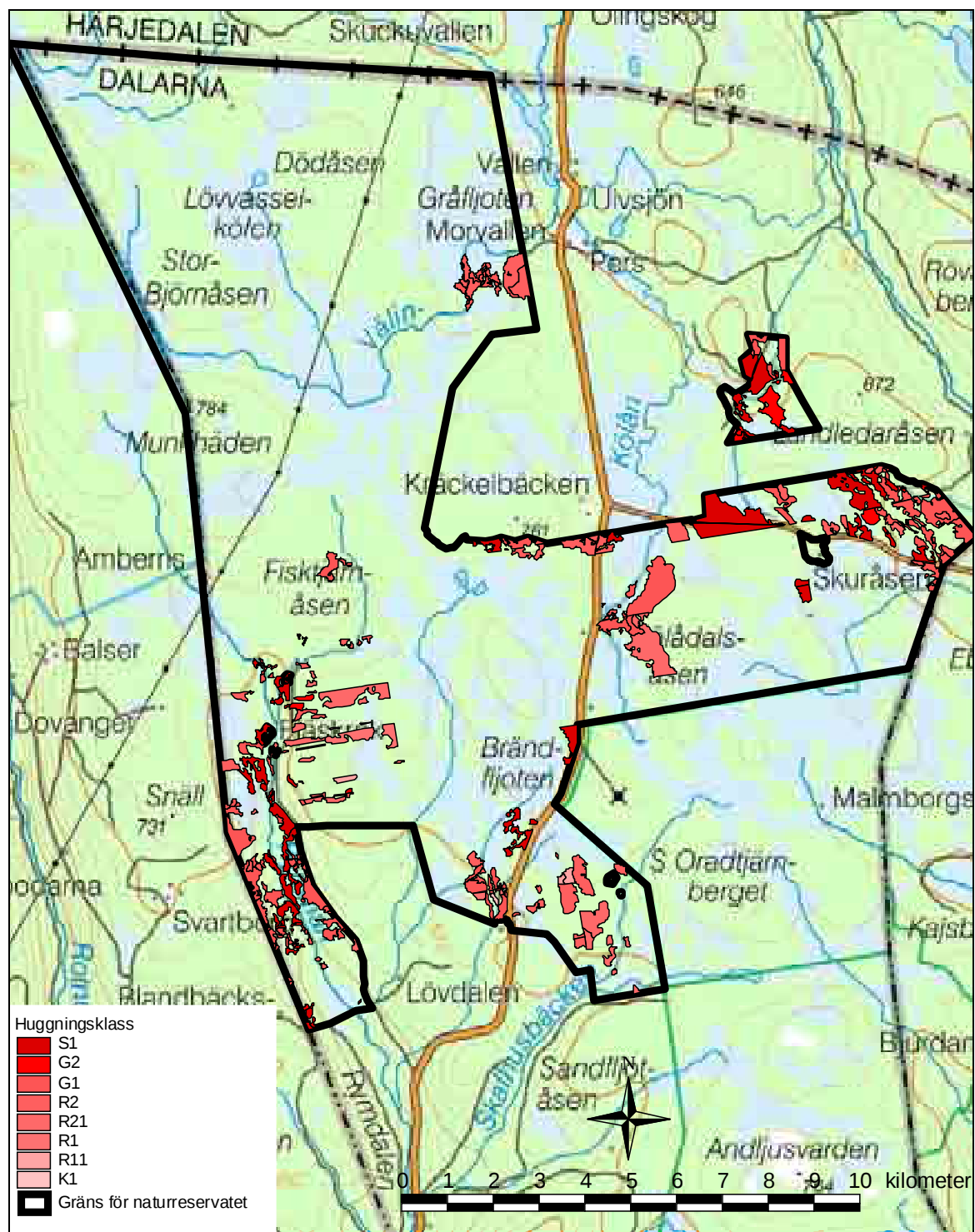
Yngre bestånd finns här och var med en radikalt annorlunda struktur än områdets naturligt föryngrade och sedan länge oskötta skogar (se kartan sid 16). Bestånden utgörs av gallringsbestånd eller planteringar av tall samt i några fall contortatall. Strax väster om Skuråsen finns en liten plantering av klippgran, *Abies lasiocarpa*, planterad på 1940-talet.

Kvalitetsmål och gynnsam bevarandestatus

De yngre bestånden ska utvecklas till en variationsrik skog med avseende på åldersfördelning och skiktning. Lövinslag är positivt. På lång sikt ska denna skog övergå till skötselområde 1.

Det är gynnsamt tillstånd när följande kvalitetsmål är uppnådda:

- Bestånden uppvisar variation med avseende på åldersfördelning, luckighet och skiktning.
- Brandljud finns i minst 10 stammar/ha.
- Graninslaget överstiger 30% av grundytan på max 20 ha av den totala skogsarealen.
- Inga exotiska trädslag finns inom området.

Karta över skogsmarkens huggningsklasser för de bestånd som **inte** är värdekärna. Dessa skogar kan antingen betraktas som utvecklingsmark eller arronderingsmark. De skogar som inte åtgärdats i sen tid innehåller ofta en hel del äldre träd och strukturer som gör att de har goda förutsättningar att snabbt utveckla naturvärden, medan de yngsta bestånden kan vara i behov av restaureringsåtgärder. Övrig skog och myr är alltså att betrakta som värdekärna.

Skötselåtgärder*Restaureringar*

Contortaplanteringarna bör med tiden avvecklas, men i dagsläget är det inte ekonomiskt försvarbart att återställa de hyggesplöjda ytorna. Det kan även ha ett skogsbrukshistoriskt intresse att visa upp dessa planteringar, liksom planteringen av klippgran, som led i tidigare försök att utnyttja dessa höjdlägen för intensivare skogsproduktion.

Om man ändå finner skäl för att avveckla contortaplanteringarna är helträdsuttag och bortforsling det säkraste alternativet.

Övriga ungskogar kan brännas första gången när de klenare tallarna nått över 5 cm i diameter. Bränningar ska följa de riktlinjer som finns för skötselområde 1.

Målsättningen med bränning bör i dessa bestånd framförallt vara att skapa variationsrika bestånd med avseende på åldersfördelning, luckighet och skiktning och att skapa brandljud och brandskadad ved.

Löpande skötsel

Bränning på samma yta med 50-150 års mellanrum såvida inte studier av brandhistorik visar på annat intervall.

Skötselområde 3: Våtmarker och vattendrag**Beskrivning**

Områdets våtmarker utgör en betydande del av naturvärdena. De stora, orörda myrarna är mycket högt värderade i länets våtmarksinventering och i myrfågelinventeringen.

Lövvasselkölen ingår i den nationella Myrskyddsplanen. Våtmarkerna är sura och inom ett begränsat område vid Skidbågbäcken pågår försöksverksamhet med studier av våtmarkskalkning och dess effekter på myrvegetationen. Vid Rymman och vid Kölån finns kalkdoserare utplacerade. I och med områdets läge på vattendelaren är vattendragen små och har ringa värde för fisket.

Kvalitetsmål och gynnsam bevarandestatus

Målsättningen är att våtmarkerna ska bibehållas i ett opåverkat tillstånd med ett fortsatt rikt fågelliv.

Det är gynnsamt tillstånd när följande kvalitetsmål är uppnådda:

- Arealen av respektive naturtyp bibehålles eller öka. Högst prioriterade av våtmarkerna är de områden som utgörs av flarkmyr.
- Vattendrag, våtmarker och sumpskog påverkas ej hydrologiskt.
- De typiska fågelarterna storspov, småspov, lungpipare, gluttonäppa, trana, gräsand och kricka ska häcka i objektet.
- Mängden myrtorrakor ökar.

Skötselåtgärder

Våtmarker och vattendrag ska utvecklas fritt. I samband med naturvårdsbränningar kan vissa risdominerade myrar och smärre myrholmar tillåtas brinna.

Vissa dammrester och andra spår av flottningepoken kan eventuellt bli föremål för åtgärder i samband med återställningsarbeten i de större vattendragen. Detta bör i så fall betraktas som positivt och ske enligt gängse principer för sådan återställning.

Kalkdoserarna ska skötas väl och avlägsnas om försurningssituationen förbättras.

Skötselområde 4: Vägar och kraftledningar

Beskrivning

Området berörs av en större (400kV) kraftledning samt en mindre ledning från Ulvsjön till Oradtjärnbergsmasten.

Två allmänna vägar går genom området, den asfalterade väg 1029 mellan Rot och Lillhärdal samt grusvägen 1007 mellan Emådalen och Kräckelbäcken. Därutöver finns några skogsbilvägar, viktigast den ganska nyanlagda väg som följer Rymman norrut upp till fåbodarna Fjäsko och Vackerbodarna. I sydöst tangerar Gäddtjärnsvägen reservatsgränsen vid Lill-Gäddtjärnarna. Inom Östnor finns två vägar av dålig standard, dels den drygt 6 kilometer långa väg som leder från strax söder om Kräckelbäcken västerut till kraftledningen, dels den kortare från Ulvsjön mot Dalkarlsängena. I nordost finns en väg som leder söderut från Knättheden in i reservatet samt en väg från Landleddarkojan som delvis utgör gräns åt nordöst.

Kvalitetsmål

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnått:

- Rymdalsvägen, som kan fungera som angöring till naturreservatet, är i gott skick.
- Kraftledningarna sköts enligt gängse rutiner.

Skötselåtgärder

Endast Rymdalsvägen bör fungera som allmän angöring till naturreservatet, vid sidan av de allmänna vägarna. Här bör Naturvårdsförvaltaren ingå i vägsamfälligheten och farbarheten ska vara god från slutet av tjällossningsperioden fram till snön lägger sig.

Övriga vägar som nyttjas av skogsbruket sköts inom ramen för skogsbrukets behov och bekostas ej av Naturvårdsförvaltaren. Vägarna på Östnor hålls bommade och underhålls endast för att vara nöjaktigt farbara för de som har stugor längs denna väg. Skötseln bekostas av markägaren.

Skötseln av kraftledningarna är ledningsrättsinnehavarnas rättighet och skyldighet, och ska inte påverkas av reservatsföreskrifterna så länge som angränsande mark inte påverkas.

Skötselområde 5: Kulturmiljövården

Beskrivning

Inom området finns några fasta fornlämningar i form av järnframställningsplatser. Bläst-lägen har pekats ut på tre ställen intill Rymman i reservatets sydligaste del, ett område med slagghvarp vid Tvärrymman intill Fisktjärnsåsen, en blästplats vid Jämtån samt ytterligare

blästlämningar vid Välingan alldeles intill reservatsgränsen. Projektet ”Skog och historia” pekar ut ett fåbodläge intill Kölån vid Kölådalsmyren. Övriga fåbodar eller boställen ligger undantagna från reservatet. Det gäller fåbodarna Fjäsko, Vackerbodarna och Oradtjärnbodarna samt Skuråsen. Utöver dessa finns några äldre skogskojar som idag främst används vid jakt.

Den forna omfattande myrslåttern kan idag skönjas genom rester av myrhässjor här och var, samt i namnet Dalkarlsängena.

Kvalitetsmål och gynnsam bevarandestatus

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Områdets fornlämningar utsätts inte för någon negativ påverkan

Skötselåtgärder

Initialåtgärder

Fornlämningarna besöks under medverkan av i ämnet kunnig person för att utröna om några skötselåtgärder krävs för lämningarnas bevarande. Samtidigt bedöms förutsättningarna för att informera om objekten, vilket vore av visst värde för området. eftersom myrmlshanteringen har varit en så viktig näringskälla.

Löpande skötsel

Vid behov röjning av fornminnena.

Skötselområde 6: Friluftsliv och anläggningar

Beskrivning

Friluftslivet är i dagsläget omfattande endast i jakt- och bärtid. Det utgår inte från några anläggningar annat än befintliga jaktstugor och de få skogsbilvägar som finns i området. Tydligare stigar är fåtaliga i området, och så tycks ha varit fallet även i äldre tid av gamla kartor att döma. Från landsvägen leder en stig till Oradtjärnbodarna och från Skuråsen för en stig söderut till Malmborgskojan.

Genom området löper den välfrekventerade skoterleden från Orsa mot Lillhärdal och Sveg. Skoterkörning är för övrigt inte tillåten enligt föreskrifterna med smärre undantag. Till Oradtjärnbodarna kommer det att vara tillåtet att färdas på en led från landsvägen och vidare för anslutning till skoterleden mot Anjosvarden. Denna led är dock främst avsedd för besökare till fastigheterna, vilket bör framgå av skyltning vid vägen. Skötseln av skoterlederna bekostas ej av staten.

Nära vägen upp till telemasten, vid Brändfljoten, finns en mindre parkering med informationstavla för Våmhuskölens naturreservat som går utmärkt att nyttja även för detta område. För övrigt saknas iordningställda parkeringar.

Kvalitetsmål och gynnsam bevarandestatus

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- De två ovan nämnda stigarna hålls i gott skick, spångas vid behov och är väl uppmärkta.

- Parkeringar med informationstavla finns vid Brändfljoten, vid vändplanen norr om Vackerbodarna och vid Skuråsen där stigen mot Malmborgskojan börjar. Informationstavlor ska även finna vid de platser där allmänna vägar eller skosbilvergar når reservatsgränsen.
- Reservatets gränser är utmärkta i fält och väl underhållna

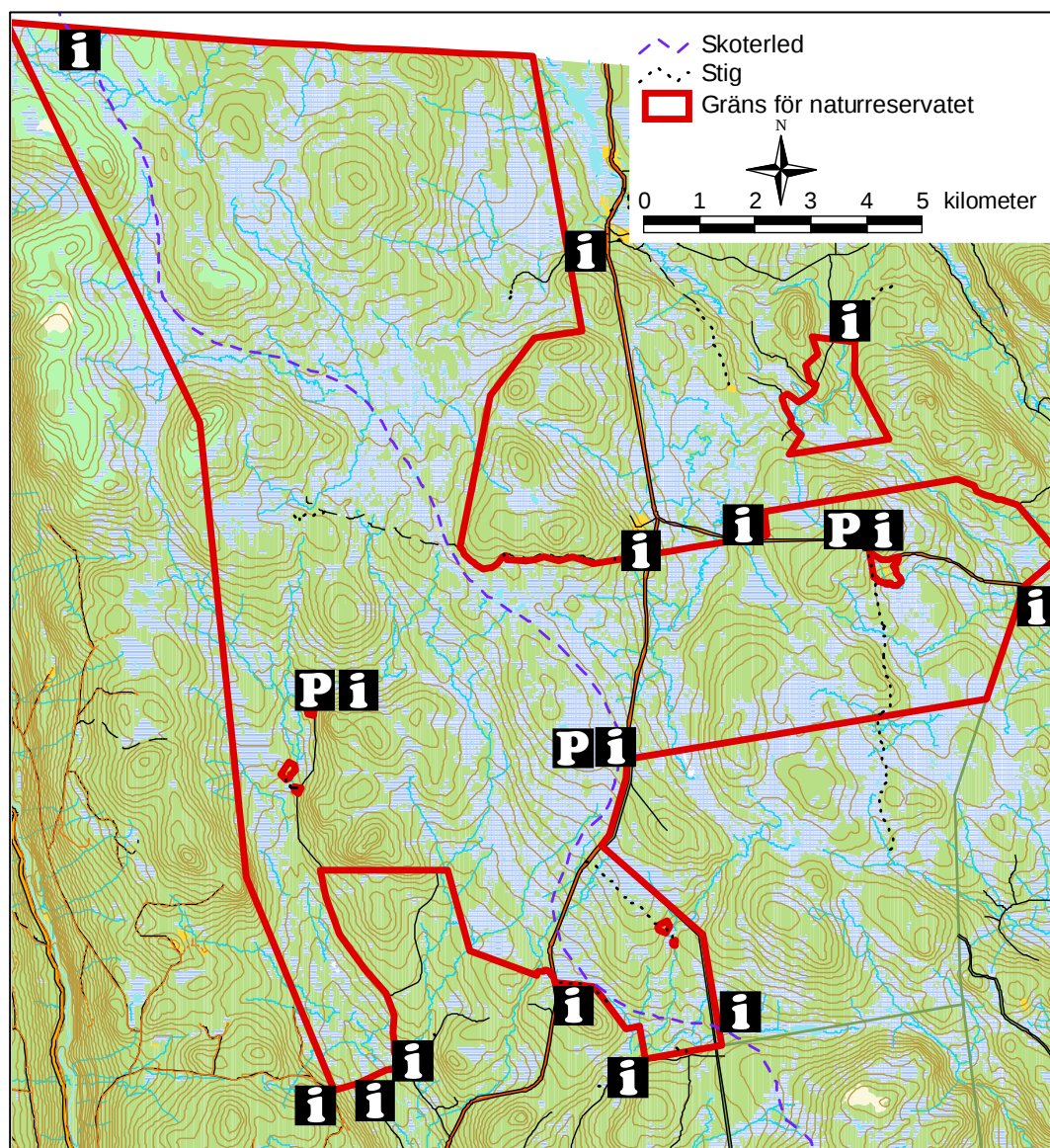
Skötselåtgärder

Initialåtgärder

Anläggning av parkeringsfickor vid Vackerbodarna och vid Skuråsen. Översyn av uppmärkning och eventuell spångning av stigen till Malmborgskojan. Uppmärkning av gränsen.

Löpande skötsel

Underhåll av spångning och utmärkning av stigen till Malmborgskojan. Stigen till Oradtjärnbodarna bör skötas av fäbodelägarna. Underhåll av gränsen.

Föreslagna lägen för parkeringsplatser och informationstavlor.

5 Jakt och fiske

Jakten eller fisket är inte inskränkt i naturreservatet. Enligt beslutet ska dock vissa hänsyn tas för att minimera jaktutövandets påverkan på naturreservatet, särskilt vad gäller vedhugning och transport av fällt vilt.

6 Dokumentation och uppföljning

Dokumentation

Förvaltaren ansvarar för att väl dokumentera alla nyskapande åtgärder och restaureringar. Förvaltaren ska även dokumentera underhållsåtgärder samt tillsyn av friluftsanläggningar.

Uppföljning

Kvalitetsmål

Uppföljning av de kvalitetsmål som har angetts i skötselplanen ska göras som underlag för utvärdering av om syftet med reservatet uppnås. Uppföljningen genomförs av Funktionen för naturskydd vid länsstyrelsen.

Uppföljning ska ske år 2018

Uppföljning av kvalitetsmål utförs av Länsstyrelsen inom ramen för uppföljning av skyddad natur vilket omfattar ett urval reservat med olika naturtyper, men kan även utföras inom ramen för uppföljning av kvalitetsmål i skötselplaner.

Restaureringsåtgärder

Uppföljning av alla restaureringsåtgärder ska göras på initiativ av förvaltaren, men ledas av Funktionen för naturskydd vid länsstyrelsen.

Övriga skötselåtgärder

Förvaltaren ansvarar för att följa upp genomförda skötselåtgärder.

7 Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller tills vidare och revideras då uppföljningen indikerar att behov finns, eller om skötselplanen i övrigt är inaktuell.

8 Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Prioritet	Finansiering
Anläggning av parkeringsfickor och uppsättning av informationstavlor	2009	1	Reservatsanslag
Utmärkning av gränser	2008	1	Reservatsanslag
Framtagande av Informationsskylt	2008	1	Reservatsanslag

Översyn stigar	2009	2	Reservatsanslag
Bränning i utvecklingsmark		3	Reservatsanslag
Borttagande av contorta.		3	Reservatsanslag
Uppföljning av skötselåtgärder			Reservatsanslag
Uppföljning av kvalitetsmål			Anslag för uppföljning